

Bartłomiej Gadecki

prawnik lawyer

Ochrona Znaku Polski Walczącej

Protection of the Polish Fight Symbol

Abstrakt

Znak Polski Walczącej składający się z liter P i W tworzących kotwicę jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych symboli Powstania Warszawskiego. Znak „Polska Walcząca” został przyjęty w 1942 r. przez Armię Krajową. Znak ten jest obecnie chroniony przez prawo (ustawa o ochronie Znaku Polski Walczącej). Artykuł zmierza do objaśnienia dogmatycznych aspektów wykroczenia zawartego w art. 3 ust. 1 ustawy o ochronie Znaku Polski Walczącej. Artykuł 3 ust. 1 tej ustawy reguluje wykroczenie znieważenia Znaku Polski Walczącej: kto znieważa Znak Polski Walczącej podlega karze grzywny. W artykule objaśniono także znaczenia następujących pojęć: „Znak Polski Walczącej”, „zabytek”, „dobro kultury”. Autor przedstawia także proces legislacyjny.

Słowa kluczowe: Znak Polski Walczącej, wykroczenie, kodeks wykroczeń, znieważenie, dobro kultury

Abstract

The Polish Fight Symbol composed of letters P and W stylized as anchor is one of the most recognizable symbols of the Warsaw Uprising. Symbol of “Fighting Poland” was adopted in 1942 by the Home Army. The said symbol is now protected by law (the Act on protection of the Polish Fight Symbol). This article aims to examine dogmatic aspects of the misdemeanor specified in Article 3 paragraph 1 of the Act on protection of the Polish Fight Symbol. Article 3 paragraph 1 regulates misdemeanor of profaning the Polish Fight Symbol: Anyone who profanes the Polish Fight Symbol is liable to a fine. Examined herein is also the meaning of the following terms: “Polish Fight Symbol”, “historical monument”, “cultural property”. The author also describes the legislative process.

Keywords: Polish Fight Symbol, misdemeanor, misdemeanours code, profanation, cultural property

Wstęp

W dniu 10 czerwca 2014 roku została uchwalona ustawa o ochronie Znaku Polski Walczącej¹ (dalej ustawa o z.p.w.). W art. 1 ust. 1 ustawy o z.p.w. stwierdzono, że „Znak Polski Walczącej, będący symbolem walki polskiego narodu z niemieckim agresorem i okupantem podczas II wojny światowej, stanowi dobro ogólnonarodowe i podlega ochronie należnej historycznej spuściznie Rzeczypospolitej Polskiej”. Należy zauważyć, że charakterystyczna kotwica utworzona z liter P i W jest obecnie – na skutek obecności w środkach masowego przekazu (telewizja, gazety, Internet, kino) – symbolem rozpoznawalnym. Symbol ten można też zauważyć na stadionach piłkarskich (np. koszulki kibiców) czy siłowniach (tatuacje). Mając na uwadze historyczne znaczenie tego symbolu słusznie prawodawca postanowił nadać mu szczególną rangę i zapewnić jego ochronę.

Przebieg procesu legislacyjnego

W dniu 19 czerwca 2013 roku do marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej wpłynął poselski projekt

Introduction

On 10 June 2014, the Act on protection of the Polish Fight Symbol was enacted¹ (hereinafter referred to as the PWS Act). In Art. 1 section 1 of the PWS Act it is stated that “The Polish Fight Symbol, being the symbol of struggle of the Polish nation against the German aggressor and invader during World War II, is a national property and subject to protection due to historical heritage of the Republic of Poland”. It should be noted that the distinctive anchor shaped from letters P and W is currently – as a result of its presence in mass media (television, press, the Internet, cinema) – a recognisable symbol. This symbol may also be spotted on football stadiums (e.g. supporters’ t-shirts) or in the gyms (tattoos). Bearing in mind the historical significance of this symbol, the lawmaker has rightly decided to grant it special status and ensure its protection.

Legislative procedure

On 19 June 2013, the marshal of the *Sejm* of the Republic of Poland has received a representatives’ bill to

ustawy o zmianie ustawy o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa (druk nr 1492). Projekt ten zakładał wprowadzenie zmian w Ustawie z dnia 21 stycznia 1988 r. o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa² (dalej ustawa o Radzie Ochrony) poprzez poszerzenie zadań Rady o czuwanie nad ochroną Znak Polski Walczącej (dalej ZPW); w projekcie tym przewidziano również ochronę prawną ZPW na zasadach przewidzianych dla ochrony dóbr osobistych³, a jako podmiot właściwy do dochodzenia ochrony wskazano ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, który miałby działać z własnej inicjatywy albo na wniosek Rady⁴. W uzasadnieniu tego projektu wskazano między innymi, że inicjatywa w zakresie uregulowania ochrony ZPW została podjęta przez Związek Powstańców Warszawskich, który chcąc zachować historyczną wartość i patriotyczny charakter ZPW, zabiega o jego ochronę ze względu na wykorzystywanie w celach pozostających w niezgodzie z charakterem i znaczeniem tego symbolu⁵. W uzasadnieniu projektu wskazano również, że znak powstał w 1942 roku w kołach konspiracyjnych Komisji Propagandy Warszawskiego Okręgu Armii Krajowej jako symbol polskich działań wyzwolenczych i był malowany w ramach tzw. małego sabotażu⁶.

Projekt ten został zaopiniowany w dniu 24 czerwca 2014 roku przez Biuro Analiz Sejmowych⁷. W kwestii projektu wypowiedział się także Związek Powstańców Warszawskich, który w piśmie zaadresowanym do szefa Kancelarii Sejmu wskazał, że z zadowoleniem przyjął informację o ochronie ZPW⁸. Projekt ustawy spotkał się również z uznaniem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej⁹.

Z kolei pierwszy prezes Sądu Najwyższego nie uznał za celowe opiniowanie projektu¹⁰, przy czym należy zauważyć, że zgodnie z art. 1 pkt 3 Ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym¹¹ Sąd Najwyższy jest organem władzy sądowniczej, powołanym do „opiniowania projektów ustaw i innych aktów normatywnych, na podstawie których orzekają i funkcjonują sądy, a także innych ustaw w zakresie, w którym uzna to za celowe”. Z kolei prokurator generalny nie wniósł do projektu uwag w zakresie odnoszącym się do obszaru działania prokuratury¹².

Natomiast w piśmie Muzeum Wojska Polskiego skierowanym do szefa Kancelarii Sejmu wskazano między innymi, że „Znak Polski Walczącej, który

amend the Act on the Protection of the Memory of Struggle and Martyrdom Council (print no. 1492). The bill was designed to introduce changes to the Act of 21 January 1988 on the Protection of the Memory of Struggle and Martyrdom Council² (hereinafter referred to as the Act on the Protection Council) by expanding the Council's tasks to oversee the protection of the Polish Fight Symbol (hereinafter referred to as PFS); moreover, this project introduces legal protection of the PFS on terms applicable to personal property protection³, and appoints the relevant minister of culture and protection of national heritage as the competent entity to enforce the protection – they would act of their own accord or on the Council's motion⁴. The explanatory statement for the bill indicates, inter alia, that the initiative to regulate the protection of the PFS has been taken by the Warsaw Uprising Participants' Association which, in order to preserve the historical value and patriotic nature of the PFS, solicits the symbol's protection as a result of it being used for purposes contrary to its nature and meaning⁵. The explanatory statement for the bill also indicates that the symbol was created in 1942 in the underground circles of the Homeland Army Warsaw District Propaganda Committee as a symbol of Polish liberation activities and was painted under so-called small sabotage⁶.

The bill was approved by the Bureau of Research of the Sejm on 24 June 2014⁷. The Warsaw Uprising Participants' Association also commented on the bill, indicating in its letter to the head of Chancellery of the Sejm that it gladly received the information about the protection of the PFS⁸. The bill was also appraised by the World Association of Homeland Army Soldiers⁹.

President of the Supreme Court did not find it necessary to issue an opinion on the bill¹⁰, whereas it should be noted that, according to Art. 1 pt. 3 of the Act of 23 November 2002 on the Supreme Court¹¹, the Supreme Court is the organ of the judiciary, elected to “issue opinions on bills and other normative acts upon the basis of which courts function and issue rulings, as well as other acts in the scope in which it deems necessary”. The Attorney General, on the other hand, has not issued any remarks regarding the bill in the scope relevant to the area of their operation¹².

The letter from the Polish Army Museum to the head of Chancellery of the Sejm points, inter alia, to

pojawił się w Warszawie w marcu 1942 roku jako znak oporu przeciw niemieckiemu okupantowi stanowi wartość ogólnonarodową. Jest powszechnie rozpoznawalnym symbolem walki narodowowyzwoleńczej, budzącym patriotyzm i nadzieję. Objęcie tego symbolu Polski Walczącej ochroną prawną będzie pomocne w zachowaniu jego patriotycznego i historycznego charakteru oraz będzie służyło ochronie przed wykorzystaniem go dla celów niezgodnych z jego społecznym odbiorem¹³.

Z kolei w opinii Prokuratury Generalnej Skarbu Państwa zwrócono uwagę na konieczność określenia przesłanek dochodzenia ochrony dobra ogólnonarodowego, wskazując, że przesłanką taką może być korzystanie ze ZPW w sposób przynoszący ujemę (zauważono, że analogiczne rozwiązanie zastosowano w art. 1 ust. 3 Ustawy z dnia 3 lutego 2001 r. o ochronie dziedzictwa Fryderyka Chopina¹⁴). W opinii tej powiedziano także, że wątpliwości wzbudza zawężenie kręgu podmiotów, które mogą podejmować działania w celu dochodzenia ochrony ZPW, a minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego mógłby działać również na wniosek organizacji kombatanckich¹⁵.

W stanowisku Rady Ministrów wobec poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa stwierdzono, że „Znak Polski Walczącej jest jednym z najważniejszych i najcenniejszych elementów polskiego dziedzictwa, pod względem historycznego znaczenia ustępujący jedynie fladze, godłu i hymnowi”, jednocześnie zauważając, że ochronę ZPW należy raczej rozważyć w odrębnej ustawie statuującej prawo *sui generis* do tego symbolu¹⁶. W stanowisku Rady Ministrów zwrócono również uwagę, że ZPW wykorzystywany jest obecnie nieomal powszechnie i w celach komercyjnych, na przykład w Internecie, jako nalepki na samochody, umieszczany jest na flagach, koszulkach, pojawia się w sąsiedztwie znaków drużyn piłkarskich oraz grup ich zwolenników o charakterze chuligańskim bądź nawołującym do przemocy (w skrajnym przypadku chodzi o strony internetowe noszące cechy rasistowskie), a nawet jako element tatuazu¹⁷; dostrzeżono również wykorzystywanie ZPW w celach handlowych i politycznych¹⁸.

Ustawę o z.p.w. uchwalono w dniu 10 czerwca 2014 roku; za jej przyjęciem głosowało 432 posłów, 1 był przeciw i 1 wstrzymał się od głosu. Prezydent

the fact that “the Polish Fight Symbol which appeared in Warsaw in March 1942 as a symbol of resistance against the German invader is a national value. It is a universally recognised symbol of struggle for liberation, evoking patriotism and hope. Applying legal protection to the Polish Fight Symbol shall help maintaining its patriotic and historical nature as well as serve to protect it from being used for purposes contrary to its social reception¹³.”

The opinion of the State Treasury Solicitor’s Office points out the need to define the prerequisites to enforce protection of national property, pointing to the fact that using the PFS in a demeaning way might constitute such a prerequisite (it has been noted that an analogous solution has been used in Art. 1 section 3 of the Act of 3 February 2001 on the protection of the heritage of Frederic Chopin¹⁴). This opinion also voices a reservation about the fact that the number of entities capable of enforcing the protection of the PFS is relatively small, and the relevant minister of culture and protection of national heritage could also act on the motion of veteran organisations¹⁵.

The position of the Council of Ministers regarding the representatives’ bill to amend the Act on Memory of Struggle and Martyrdom Council states that “the Polish Fight Symbol is one of the most important and precious elements of Polish heritage, in terms of historical significance second only to the flag, the coat of arms and the national anthem”, at the same time noting that the protection of the PFS should be rather considered in a separate act, enacting a law *sui generis* for this symbol¹⁶. The position of the Council of Ministers also points out the fact that the PFS is currently used almost commonly and for commercial purposes, for instance on the Internet, as car stickers, it is placed on flags, t-shirts, appears next to football team logos and their supporter groups of hooligan nature or inciting to violence (in extreme cases, on websites with racist elements), and even as an element of a tattoo¹⁷; the PFS has also been seen used for commercial and political purposes¹⁸.

The PFS Act has been enacted on 10 June 2014; 432 representatives voted for it, 1 voted against it and 1 abstained. President has signed the Act on 30 July 2014¹⁹; the PFS Act came into force on 22 August 2014.

It should be noted that ultimately, in the legislative process, instead of amendments to the Act on

podpisał ustawę w dniu 30 lipca 2014 roku¹⁹; ustawa o z.p.w. weszła w życie w dniu 22 sierpnia 2014 roku.

Należy zauważyć, że ostatecznie w toku procesu legislacyjnego zamiast zmian w ustawie o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa uchwalono odrębną ustawę, a ochronę cywilnoprawną (na zasadach przewidzianych dla ochrony dóbr osobistych) zastąpiono ochroną karnoprawną (odpowiedzialność za wykroczenie). Można zadać pytanie, czy przyjęty przez ustawodawcę model ochrony ZPW (ochrona karnoprawna) jest słuszny? Kwestia ta, jako mająca związek z koncepcją ochrony dziedzictwa narodowego w ogóle, zasługuje na kompleksowe i odrębne opracowanie. W tym miejscu należy tylko zaznaczyć, że słusznie K. Zeidler wskazał, że na system ochrony dziedzictwa kultury powinny składać się trzy elementy: prawo (w tym ochrona administracyjnoprawna, karnoprawna, cywilnoprawna), finansowanie ochrony, kształtowanie społecznej świadomości potrzeby i obowiązku zachowania dziedzictwa kultury dla obecnego i przyszłych pokoleń²⁰. Przenosząc powyższe na grunt rozważań dotyczących ZPW, można zasadnie przypuszczać, że sama ochrona karnoprawna nie jest w stanie zapewnić poszanowania tego symbolu. Moim zdaniem ważnym elementem, który mógłby zapewnić szacunek ZPW, jest kształtowanie społecznej świadomości. Jest to powiązane z potrzebą kampanii edukacyjnych (książki, filmy itp.), co z kolei wiąże się z potrzebą finansowania tego typu przedsięwzięć.

Omówienie regulacji ustawy o ochronie Znak Polski Walczącej

W art. 2 ustawy o z.p.w. wskazano, że otaczanie Znak Polski Walczącej czcią i szacunkiem jest prawem i obowiązkiem każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej. Analogiczne uregulowanie jest zawarte w art. 1 ust. 2 Ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych²¹, według którego otaczanie symboli Rzeczypospolitej Polskiej (Orzeł Biały, biało-czerwone barwy i *Mazurek Dąbrowskiego*) czcią i szacunkiem jest prawem i obowiązkiem każdego obywatela oraz wszystkich organów państwowych, instytucji i organizacji.

Memory of Struggle and Martyrdom Council a separate act has been enacted and the civil law protection (on terms provided for protection of personal property) has been substituted with penal law protection (misdemeanour liability). A question could be asked: is the model of protecting the PFS adopted by the lawmaker (penal law protection) appropriate? This issue, as relating to the concept of protecting national heritage in general, deserves a comprehensive and separate elaboration. At this point it only should be stressed that K. Zeidler was right to point out that the system of protecting cultural heritage should consist of three elements: legal (including administrative law, penal law and civil law protection), financing protection, shaping social awareness of the need and duty to preserve the cultural heritage for the current and future generations²⁰. To translate the above to the area of considerations regarding the PFS, one could justifiably assume that penal law protection alone is not sufficient to ensure respect for this symbol. In my opinion, an important element which could ensure respect for the PFS is shaping social awareness. It is connected with the need for educational campaigns (books, films, etc.), which in turn is related to the need for financing this type of projects.

Discussion on the regulation of the Act on protection of the Polish Fight Symbol

In Art. 2 of the PFS Act it has been pointed out that showing respect and reverence for the Polish Fight Symbol is the right and duty of every citizen of the Republic of Poland. Analogous regulation can be found in Art. 1 section 2 of the Act of 31 January 1980 on the coat of arms, the national colours and the anthem of the Republic of Poland and government seals²¹, according to which showing respect and reverence for the symbols of the Republic of Poland (the White Eagle, red-and-white colours and *Mazurek Dąbrowskiego*) is the right and duty of every citizen and all the government authorities, institutions and organisations.

The PFS Act also contains a legal definition of the PFS; it is “a symbol in the shape of an anchor consisting of letters ‘P’ and ‘W’ merged in such a way that the letter ‘P’ is placed above the middle of the letter ‘W’” (Art. 1 section 2). The Act also notes that the PFS is

W ustawie o z.p.w. zawarto również legalną definicję ZPW; jest to „symbol w kształcie kotwicy składający się z połączonych ze sobą liter »P« i »W«, w taki sposób, że litera »P« umieszczona jest nad środkiem litery »W«” (art. 1 ust. 2). W ustawie wskazano też, że ZPW stanowi dobro ogólnonarodowe, przy czym należy zastanowić się nad odpowiedzią na pytanie, czy ZPW jest zabytkiem lub dobrem kultury? Niewątpliwie posiada on wartość historyczną, jest świadectwem zdarzeń mających miejsce podczas II wojny światowej, a jego zachowanie leży w interesie społecznym. Jednakże zgodnie z definicją zabytku zawartą w Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami²² zabytkiem jest „nieruchomość lub rzecz ruchoma” (art. 3 pkt 1), zatem samego symbolu nie można uznać za zabytek. Czy można natomiast uznać ZPW za dobro kultury? Pojęcie to było używane w nieobowiązującej już Ustawie z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury²³; zgodnie z art. 2 dobrem kultury w rozumieniu tej ustawy był „każdy przedmiot ruchomy lub nieruchomy, dawny lub współczesny, mający znaczenie dla dziedzictwa i rozwoju kulturalnego ze względu na jego wartość historyczną, naukową lub artystyczną”. Zatem dobrem kultury mógł być tylko „przedmiot ruchomy lub nieruchomy”. Jednak obecnie nie ma w ustawach legalnej definicji dobra kultury. Na marginesie należy zauważyć, że obowiązujące Polskę umowy międzynarodowe posługują się (i objaśniają) między innymi terminami „dobro kulturalne”²⁴ i „dobro kultury”²⁵, lecz pojęcia te używane są dla celów konwencji, w których występują²⁶. Moim zdaniem obecnie nie ma podstaw do zawężania pojęcia „dobro kultury” tylko do przedmiotów materialnych. Należy też wskazać, że niektóre obecnie tworzone definicje doktrynalne pojęcia „dobro kultury” uwzględniają elementy dziedzictwa niematerialnego²⁷. Zatem ZPW można uznać za dobro kultury.

W art. 3 ust. 1 ustawy o z.p.w. przewidziano odpowiedzialność za wykroczenie polegające na publicznym znieważeniu ZPW („Kto publicznie znieważa Znak Polski Walczącej, podlega karze grzywny”). Należy wskazać, że zgodnie z par. 28 Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”²⁸ (dalej z.t.p.) przepisy karne zamieszcza się tylko w przypadku, gdy naruszenie przepisów ustawy nie kwalifikuje się jako naruszenie przepisów Kodeksu karnego, Kodeksu karnego

a national property, which poses the question, is PFS an artefact/monument (Pol. zabytek) or a cultural property? It definitely has historical value, it is a testament to the events which happened during the World War II, and its preservation is in the public interest. However, according to the definition of an artefact/monument in the Act of 23 July 2003 on the protection of monuments and the guardianship of monuments²² an artefact/monument is “a real estate or a movable” (Art. 3 pt. 1), therefore the symbol itself cannot be considered an artefact/monument. However, can the PFS be considered a cultural property? This notion has been used in an obsolete Act of 15 February 1962 on protection of cultural property²³; according to Art. 2 of this Act, cultural property was “any movable or immovable object, past or contemporary, of significance for the heritage and cultural development due to its historical, scientific or artistic value”. Therefore, only a “movable or immovable object” could be a cultural property. However, there is currently no legal definition of cultural property in the acts. As a side note, the international agreements applicable in Poland use (and explain) such terms as “cultural property”²⁴ and “property of culture”²⁵, however these notions are used for the purpose of the conventions wherein they appear²⁶. In my opinion, there is currently no basis to narrow down the notion of “property of culture” exclusively to tangible objects. It should also be noted that some currently developed doctrinal definitions of the notion “property of culture” take into account elements of intangible heritage²⁷. Therefore, the PFS can be considered property of culture.

Art. 3 section 1 of the PFS Act provides for the liability for a misdemeanour of publicly insulting the PFS (“Who publicly profanes the Polish Fight Symbol, shall be punishable by a fine”). It should be noted that, according to par. 28 of the Prime Minister’s Order of 20 June 2002 on the “Rules of legislative technique”²⁸ (hereinafter referred to as RLT), criminal law rules are included only in cases where the breach of the provisions of a law does not qualify as a breach of the provisions of the Penal Code, Fiscal Penal Code or Code of Misdemeanours, and the deed requiring the possibility of punishment is only connected with the contents of this law. Undoubtedly, the deed resulting in the liability for insulting the PFS is connected with the contents of the PFS Act.

skarbowego lub Kodeksu wykroczeń, a czyn wymagający zagrożenia karą jest związany tylko z treścią tej ustawy. Niewątpliwie czyn przewidujący odpowiedzialność za znieważenie ZPW jest związany z treścią ustawy o z.p.w.

O tym, że czyn z art. 3 ust. 1 ustawy o z.p.w. jest wykroczeniem świadczy art. 3 ust. 2 tej ustawy stwierdzający, że „Do postępowania w sprawach, o których mowa w ust. 1, stosuje się przepisy ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2013 r., poz. 395, 765 i 1247 oraz z 2014 r., poz. 486 i 579 z późn. zm.)”. Także zastosowana technika legislacyjna, polegająca na użyciu przez ustawodawcę zwrotu „podlega karze grzywny”, jest charakterystyczna dla regulowania odpowiedzialności za wykroczenie (w przypadku przestępstw ustawodawca posługuje się zwrotem „podlega grzywnie”); jednak ustawodawca nie zawsze jest konsekwentny w tym zakresie²⁹. Dlatego zgodnie z par. 81 z.t.p. „Jeżeli na podstawie sankcji karnej określonej w przepisie karnym nie da się ustalić, czy dany czyn zabroniony jest przestępstwem czy wykroczeniem, na końcu przepisów karnych zamieszcza się przepis określający tryb orzekania w sprawach o ten czyn i nadaje mu się brzmienie: »Orzekanie w sprawach o czyny, o których mowa w art. ..., następuje w trybie przepisów Kodeksu postępowania«”. Tak też ustawodawca postąpił w ustawie o z.p.w. (zob. art. 3 ust. 2).

Należy wskazać, że przewidziano odpowiedzialność karną tylko za publiczne znieważenie. Znamieniem „znieważa” posługuje się ustawodawca w Ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny³⁰ (dalej k.k.), między innymi w art. 133 („Kto publicznie znieważa Naród lub Rzeczpospolitą Polską”), art. 135 par. 2 („Kto publicznie znieważa Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej”), art. 136 par. 3 (publiczne znieważenie głowy obcego państwa lub akredytowanego szefa przedstawicielstwa dyplomatycznego takiego państwa albo osoby korzystającej z podobnej ochrony na mocy ustaw, umów lub powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych), art. 136 par. 4 (publiczne znieważenie osoby należącej do personelu dyplomatycznego przedstawicielstwa obcego państwa albo urzędnika konsularnego obcego państwa, w związku z pełnieniem przez nich obowiązków służbowych), art. 137 par. 1 („Kto publicznie znieważa, niszczy, uszkadza lub usuwa godło, sztandar, chorągiew, banderę, flagę lub

The fact that the deed described in Art. 3 section 1 of the PFS Act is a misdemeanour is evidenced by Art. 3 section 2 of this act, according to which “For proceedings in cases mentioned in section 1, provisions of the Act of 24 August 2001 – Code of proceedings in cases of misdemeanour are applicable (Journal of Laws of 2013, items 395, 765 and 1247; and of 2014, items 486 and 579 as amended)”. The legislative technique of using the phrase “punishable by a fine” by the lawmaker is also characteristic for regulating liability for misdemeanour (in the case of offences, the lawmaker uses the phrase “subject to a fine”); however, the lawmaker is not always consistent in this scope²⁹. According to par. 81 of RLT, “If based on a penal sanction defined in a provision of criminal law it is impossible to determine, whether a prohibited act is an offence or a misdemeanour, a provision is provided at the end to determine the mode of ruling in cases of this deed, and it is phrased as follows: ‘Ruling in cases of the deeds mentioned in Art. ..., is passed in the mode of provisions of the Code of Proceedings’”. This is what the lawmaker has done in the PFS Act (see Art. 3 section 2).

It should be noted that criminal liability applies to public insulting only. The lawmaker uses the term “insult” in the Act of 6 June 1997 – Penal Code³⁰ (hereinafter referred to as PC), inter alia in Art. 133 (“Who publicly insults the Nation of the Republic of Poland”), Art. 135 par. 2 (“Who publicly insults the President of the Republic of Poland”), Art. 136 par. 3 (publicly insulting the head of a foreign country or an appointed chief of diplomatic representation of such country or a person under similar protection arising from laws, agreements or generally accepted international customs), Art. 136 par. 4 (publicly insulting a member of diplomatic personnel of representation of a foreign country or a consular clerk of a foreign country, in connection with their carrying out their professional duties), Art. 137 par. 1 (“Who publicly insults, destroys, damages or removes the coat of arms, standard, banner, flag or any other state symbol”), Art. 226 par. 3 (“Who publicly insults or humiliates a constitutional authority of the Republic of Poland”). Therefore, in the interpretation of the signs of misdemeanour included in the PFS Act, the achievements of doctrine and case-law developed in connection with the analysis of the PC provisions listed above

inny znak państwowy”), art. 226 par. 3 („Kto publicznie znieważa lub poniża konstytucyjny organ Rzeczypospolitej Polskiej”). Zatem można wykorzystać przy wykładni znamion wykroczenia zawartego w ustawie o z.p.w. dorobek doktryny i orzecznictwa powstały w związku z analizą wyżej wymienionych przepisów k.k. (oraz ich odpowiedników znajdujących się w poprzednio obowiązujących kodeksach karnych³¹). Wykorzystanie tego dorobku jest uprawnione, bowiem zgodnie z par. 10 z.t.p. do oznaczenia jednakowych pojęć używa się jednakowych określeń, a różnych pojęć nie oznacza się tymi samymi określeniami.

Na przykład I. Andrejew, omawiając przestępstwo zniewagi (art. 181 par. 1 k.k. z 1969 r.) wskazuje, że „przepis nie precyzuje, a zatem i nie ogranicza sposobu zachowania się, które może mieć charakter zniewagi. Należy więc przyjąć, że znieważenie może nastąpić słowem (ustnie lub na piśmie), wizerunkiem, mimiką lub gestem³², a o tym, „co się poczytuje za zniewagę, a co za żart, figiel, poufalość, wytyk itd., decydują obyczaje panujące w danym środowisku³³”. Jednocześnie w doktrynie podnoszono, że nie chodzi o czysto bierne zachowanie się w postaci zaniechania okazania szacunku (przez ukłon czy powstanie), co może być społecznie niewłaściwe, ale nie jest znieważeniem³⁴. Już w piśmiennictwie okresu międzywojennego wskazywano, że znieważenie jest wyrażeniem pogardy lub lekceważenia w sposób brutalny, jest wręcz negacją jakiegokolwiek poszanowania³⁵.

Powyższe można odnieść odpowiednio do wykładni art. 3 ust. 1 ustawy o z.p.w. Odnośnie uwzględniania obyczajów (zwyczajów, norm panujących w środowisku) przy ustalaniu, czy dane zachowanie jest znieważeniem, należy mieć również na uwadze możliwość przedstawiania tego symbolu w sztuce (np. satyrze³⁶). Kwestię tę jednak, z uwagi na zakres pracy i doniosłość problemu, tylko tu sygnalizuję, bowiem wiąże się ona z pytaniem o istnienie i zakres kontratypu sztuki³⁷.

Z kolei w orzecznictwie w odniesieniu do pojęcia zniewagi sformułowano między innymi następujące tezy:

- „O tym, czy zachowanie miało charakter znieważający, decydują dominujące w społeczeństwie oceny i normy obyczajowe, a nie subiektywne przekonanie osoby rzekomo znieważonej³⁸;
- „Dla oceny, czy określone zachowanie stanowi zniewagę, istotne znaczenie ma obiektywna ocena

(and their counterparts in previously applicable Penal Codes³¹). Using these achievements is legally justified since according to par. 10 of RLT, identical names are used to denote identical notions, and different notions are not denoted with identical names.

For instance, I. Andrejew, discussing the crime of insult (Art. 181 par. 1 of PC of 1969) points out that “the provision does not specify, hence it does not limit the manner of behaviour which can be of insulting nature. Therefore it should be assumed that an insult may happen through words (orally or in writing), image, facial expressions or gestures³², and “what is considered to be an insult, and what is considered a joke, a prank, a familiarity, an allusion, etc. is decided by the customs of a given environment³³. At the same time, the doctrine stated that the subject of discussion is not a purely passive behaviour of not showing respect (through bowing or standing up) which might be socially inappropriate, but does not constitute an insult³⁴. Literature as early as the interwar period points out that an insult is an expression of loathing or contempt in a brutal manner, it is a negation of any respect³⁵.

The above may be appropriately applied to the interpretation of Art. 3 section 1 of the PFS Act. As regards the applicability of customs or norms of a given environment in determining, whether a behaviour constitutes an insult, the possibility of using a symbol in art (e.g. in satire³⁶) should also be considered. However, due to the scope of work and the importance of the problem, I only mention the issue here, since it is connected with the question about existence and scope of justification of art³⁷.

In the case-law regarding the notion of insult, the following theses have been formulated, among others:

- “Whether a behaviour was insulting is decided based on opinions and standard customs dominant in a society, and not subjective convictions of an allegedly insulted person³⁸;
- “In order to judge, whether a given behaviour constitutes an insult, the relevant factors are: objective assessment of the behaviour, considering its social reception in the context of generally accepted standard customs. Therefore, only behaviours generally considered to be abusive can constitute an insult³⁹;

tego zachowania, rozważenie jego społecznego odbioru przez pryzmat generalnie akceptowanych norm obyczajowych. Uznać zatem trzeba, że zniewagę mogą stanowić jedynie takie zachowania, które są powszechnie uznane za obelżywe”³⁹;

- „Znieważenie oznacza zatem takie zachowanie, które według zdeterminowanych kulturowo i powszechnie przyjętych ocen społecznych stanowi wyraz pogardy, ośmieszenia czy uwłaczania wskazanej w art. 137 par. 1 KK symbolice państwowej, dyskredytujące w zamierzeniu sprawcy określone wartości związane z trwałością Państwa, jako pewnej organizacji. Przykładowo do takich zachowań zaliczyć należy sztychowanie, podeptanie, oplucie flagi państwowej”⁴⁰.

Szczególnie zasługuje na przytoczenie orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 4 lipca 2013 roku (co prawda odnoszące się do znieważenia flagi, lecz poglądy w nim zawarte mogą być pomocne do ustalenia, czy mamy do czynienia ze znieważeniem ZPW), w którym wyrażono pogląd, że „Wartością w ramach systemu reguł moralnych, w szczególności polskiego społeczeństwa, są symbole narodowe, stanowiące niejako wyraz tożsamości narodowej oraz historii narodu, oraz związany z nimi szacunek i cześć im oddawana, które stanowią nie tylko obowiązek, ale i prawo każdego obywatela. Są one wspólnym dobrem społeczeństwa jako całości, niejako odpowiednikiem dóbr osobistych jednostki na szczeblu zbiorowości. Wobec wagi wskazanych wyżej wartości ustawodawca w art. 137 par. 1 KK przydał ochronę interesom RP związanym z poszanowaniem symboli państwowych, chroniąc jednocześnie uczucia osób żywiących szacunek dla tych znaków. Targanie flagi po barierkach, w obecności kolegów, rzucanie nią w nadjeżdżający pojazd wskazuje na lekceważenie wskazanych wartości i stanowi publiczną zniewagę, o jakiej mowa w art. 137 par. 1 KK”⁴¹.

Także znamię działania „publicznie” było przedmiotem licznych wypowiedzi przedstawicieli doktryny; stwierdzono, że określenie „publicznie” oznacza sytuację, w której działanie może być dostrzeżone przez nieokreśloną liczbę nieoznaczonych z góry osób, przy czym nie jest konieczne, by w konkretnym wypadku działanie było rzeczywiście dostrzeżone przez kogośkolwiek⁴². Słusznie uznano, że z reguły każde działanie w miejscu publicznym jest działaniem „publicznym”,

- “An insult is therefore such a behaviour which according to culturally determined and generally accepted social perceptions constitutes an expression of contempt, ridicule or disparagement to national symbols mentioned in Art. 137 par. 1 of the PC, intended by the performer to discredit the values attributed to stability of a State as a certain organisation. An example of such behaviours would be mocking the national flag, trampling it or spitting on it”⁴⁰.

Ruling of the Court of Appeal in Katowice of 4 July 2013 is particularly worth citing (admittedly it refers to insulting the flag, however the opinions contained therein may be helpful in determining, whether insulting the PFS is the case). This ruling expresses the opinion that “A value within the system of moral rules, particularly of Polish society, are the national symbols which constitute an expression of the national identity and national history, as well as respect and reverence shown to them which are not only a duty, but also a right of every citizen. They are a common property of the society as a whole, a counterpart of an individual’s personal property on the communal level. In the face of importance of the values mentioned above, the lawmaker, in Art. 137 par. 1 of the PC, granted protection to the interests of the RoP connected with respect towards the national symbols, at the same time protecting the feelings of persons who have respect for these symbols. Dragging a flag over bannisters in the presence of friends, throwing it at an oncoming vehicle points to disparaging said values and constitutes a public insult mentioned in Art. 137 par. 1 of the PC”⁴¹.

Also the sign of acting “publicly” was the subject of numerous statements by representatives of the doctrine; it was declared that the term “publicly” means a situation in which the action may be seen by an undetermined number of persons, not specified in advance, while it is not necessary for the action to actually be noticed by anyone in a specific case⁴². It has been rightly decided that by principle every action in a public place is “public”, unless special circumstances occur which prevent persons not specified individually from accessing the place (e.g. an office is closed to the clients); on the other hand, however, it is possible to act “publicly” in a “non-public” place (e.g. private apartment) if the action may reach persons not specified individually⁴³.

chyba że zachodzą szczególne okoliczności uniemożliwiające dostęp do tego miejsca osobom indywidualnie nieoznaczonym (np. lokal urzędu jest zamknięty dla interesantów); z drugiej strony jednak „publicznie” można działać w miejscu „niepublicznym” (np. prywatne mieszkanie), jeżeli działanie może docierać do indywidualnie nieoznaczonych osób⁴³.

Omawiając stronę podmiotową komentowanego wykroczenia, na początku należy zauważyć, że zgodnie z par. 77 ust. 2 z.t.p. „W przepisie karnym opisującym znamiona wykroczenia nie określa się, że może być ono popełnione zarówno umyślnie, jak i nieumyślnie. Jeżeli wykroczenie może być popełnione tylko umyślnie, zapisuje się to jako odrębną jednostkę redakcyjną w brzmieniu: »Jeżeli sprawca czynu określonego w art. ... działa umyślnie« albo »Kto umyślnie«”. Z.t.p. koresponduje z zasadą wyrażoną w art. 5 Ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń⁴⁴ (dalej k.w.), stanowiącym, że wykroczenie można popełnić zarówno umyślnie, jak i nieumyślnie, chyba że ustawa przewiduje odpowiedzialność tylko za wykroczenie umyślne. Dla przypomnienia, omawiane wykroczenie brzmi: „Kto (...) znieważa (...)”. *Prima facie*, mając na uwadze przytoczone przepisy (brak użycia przez ustawodawcę sformułowania „umyślnie”, np. kto umyślnie znieważa), wydawałoby się, że wykroczenie to można popełnić zarówno umyślnie, jak i nieumyślnie. Przy czym należy wskazać, że wykroczenie umyślne zachodzi wtedy, gdy sprawca ma zamiar popełnienia czynu zabronionego, to jest chce go popełnić albo, przewidując możliwość jego popełnienia, na to się godzi (art. 6 par. 1 k.w.), natomiast wykroczenie nieumyślne zachodzi wtedy, jeżeli sprawca, nie mając zamiaru jego popełnienia, popełnia je jednak na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, mimo że możliwość popełnienia tego czynu przewidywał albo mógł przewidzieć (art. 6 par. 2 k.w.). Dla porównania należy podać, że omawiając przestępstwo zniewagi komentatorzy wskazywali, że zniewaga może być popełniona umyślnie z zamiarem bezpośrednim lub ewentualnym⁴⁵, przy czym, co należy wyraźnie podkreślić, odmienne są uregulowania z.t.p. odnośnie konstruowania przestępstw (zob. par. 77 ust. 1 z.t.p.). W doktrynie M. Bojarski słusznie zauważył, że niektóre wykroczenia opisane są jednak w ten sposób, że mogą być popełnione tylko umyślnie, bowiem z istoty wykroczenia wynika, że karalne są jedynie zachowania

Discussing the subjective aspect of the commented misdemeanour it should be noted at the beginning that according to par. 77 section 2 of the RLT “In the provision of penal law describing the signs of a misdemeanour it is not determined that it may be committed both intentionally or unintentionally. If a misdemeanour may be committed only intentionally, it is written down as a separate editorial unit phrased as follows: ‘If the perpetrator of the deed described in Art. ... acts intentionally ...’ or ‘Who intentionally’”. RLT corresponds to the rule expressed in Art. 5 of the Act of 20 May 1971 – Code of Misdemeanours⁴⁴ (hereinafter referred to as the CM) which states that a misdemeanour may be committed both intentionally or unintentionally, unless the law provides for a liability only for intentional misdemeanours. As a reminder, the discussed misdemeanour is phrased as follows: “Who (...) insults (...)”. *Prima facie*, bearing in mind the cited provisions of the law (lack of use of the term “intentionally” by the lawmaker, e.g. who intentionally insults) it would appear that this misdemeanour may be committed either intentionally or not. At the same time it should be noted that an intentional misdemeanour occurs when the perpetrator has an intention of committing a prohibited deed, meaning that they want to commit it or, anticipating the possibility to commit it, agrees to it (Art. 6 par. 1 of the CM), whereas an unintentional misdemeanour occurs when the perpetrator, without the intention to commit it, commits it nevertheless as a result of lack of care required in given circumstances, even though they have anticipated the possibility to commit the misdemeanour or could have anticipated it (Art. 6 par. 2 of the CM). For comparison, it should be stated that in discussing the crime of insult, the commentators pointed to the fact that an insult may be committed intentionally with a direct intent or recklessness⁴⁵, whereas, which should be clearly stressed, the regulations of the RLT regarding the construction of a crime are different (see par. 77 section 1 of the RLT). In his doctrine, M. Bojarski has rightly observed that some misdemeanours are nevertheless described in such a way that they can only be committed intentionally, since it arises from the nature of misdemeanour that only intentional actions are punishable, for example the misdemeanour of theft from Art. 119 of the CM.⁴⁶ Therefore, the use of an appropriate verbal sign (expressing a certain mental attitude of the perpetrator)

umyślne, na przykład wykroczenie kradzieży z art. 119 k.w.⁴⁶ Zatem z użycia przez ustawodawcę odpowiedniego znamienia czasownikowego (wyrażającego pewien stosunek psychiczny sprawcy) może wynikać, że dane zachowanie można popełnić tylko umyślnie. Tak jest w przypadku znieważenia. Na marginesie należy dodać, że według *Słownika języka polskiego* „znieważać” oznacza „ublżyć komuś, zachować się względem kogoś w sposób obraźliwy; zelżyć kogoś”⁴⁷.

Komentując art. 3 ust. 1 ustawy ZPW, należy mieć na uwadze, że do tego wykroczenia stosuje się przepisy części ogólnej k.w. (zob. art. 48 k.w.), co oznacza między innymi, że:

- nie jest przewidziana odpowiedzialność za usiłowanie popełnienia czynu (art. 11 par. 2 k.w.);
- nie ma odpowiedzialności za podżeganie i pomocnictwo (art. 14 par. 1 k.w.);
- grzywnę wymierza się w wysokości od 20 do 5000 złotych (art. 24 par. 1 k.w.);
- nie orzeka się środków karnych wobec sprawcy (art. 28 par. 2 k.w.);
- karalność wykroczenia ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynął rok; jeżeli w tym okresie wszczęto postępowanie, karalność wykroczenia ustaje z upływem 2 lat od popełnienia czynu (art. 45 par. 1 k.w.);
- ukaranie uważa się za niebyłe po upływie 2 lat od wykonania, darowania lub przedawnienia wykonania kary (art. 46 par. 1 k.w.).

Należy zauważyć, że choć sam ZPW nie jest rzeczą, to rzecz (np. rzeźba) może przedstawiać ZPW. Jeżeli znieważenie polegało na uszkodzeniu albo zniszczeniu takiej rzeczy, a szkoda przekracza 1/4 minimalnego wynagrodzenia⁴⁸, sprawca zostanie ukarany za wykroczenie (z art. 3 ust. 1 ustawy o z.p.w.) oraz przestępstwo (art. 288 par. 1 k.k.), z tym że jeżeli orzeczono za przestępstwo i za wykroczenie karę tego samego rodzaju, wykonuje się surowszą karę, a w razie uprzedniego wykonania łagodniejszej kary zalicza się ją na poczet kar surowszych (zob. art. 10 par. 1 k.w.).

Zakończenie

Jak to zwykle bywa w przypadku wprowadzenia nowych regulacji przewidujących odpowiedzialność, czas i praktyka pokażą, czy są to przepisy skuteczne i rzeczywiście realizujące zamierzone przez ustawodawcę

by the lawmaker would suggest that a certain behaviour may only be committed intentionally. Such is the case with insult. As a side note, according to *Słownik języka polskiego* (Polish language dictionary) “to insult” means “to disrespect someone, to act towards someone in an offensive manner; to abuse someone”⁴⁷.

While commenting Art. 3 section 1 of the PFS Act one should bear in mind that for this misdemeanour, provisions of the general section of the CM are applicable (see Art. 48 of the CM), which means, among others, that:

- liability for attempt to commit a deed is not provided for (Art. 11 par. 2 of the CM);
- there is no liability for incitement or aiding and abetting (Art. 14 par. 1 of the CM);
- the fine is ruled in the amount between 20 and 5000 PLN (Art. 24 par. 1 of the CM);
- no penal measures are ruled for the perpetrator (Art. 28 par. 2 of the CM);
- the misdemeanour ceases to be punishable, if a year has passed since its perpetration; if the proceeding is initiated within this period, the misdemeanour ceases to be punishable after 2 years from its perpetration (Art. 45 par. 1 of the CM);
- after two years from the execution, remission or expiration of the sentence, the punishment is deemed to be null and void (Art. 46 par. 1 of the CM).

It should be noted that even though the PFS itself is not an object, an object (e.g. a sculpture) may represent the PFS. If the insult consisted of damage or destruction of such an object, and the damage exceeds 1/4 of the minimum remuneration⁴⁸, the perpetrator shall be punished for a misdemeanour (under Art. 3 section 1 of the PFS Act) and offence (Art. 288 par. 1 of the PC), with a reservation that if the same type of punishment has been ruled for the offence and for the misdemeanour, the more serious penalty is executed, and in the case where the less serious penalty has already been executed, it is credited to the more serious penalty (see Art. 10 par. 1 of the CM).

Conclusion

As it usually happens when new regulations providing for liability are introduced, time and practice will show, whether these provisions are effective and

cele, a zatem, czy ochrona ZPW w obecnym kształcie zapobiegnie „wykorzystywaniu” ZPW w sposób nieliczący z jego powagą i historycznym znaczeniem. Moim zdaniem dobrze się stało, że symbol o takim znaczeniu został dostrzeżony przez ustawodawcę oraz że podkreślono (i to rangą ustawy) jego doniosłość. Jednakże analizując znamiona wykroczenia zawartego w ustawie o z.p.w., należy zauważyć, że przepis ten nie znajdzie zastosowania w przypadku, gdy ZPW został umieszczony na koszulce, fladze, szaliku, bowiem samo umieszczenie symbolu na wyżej wymienionych rzeczach nie może być odczytywane jako znieważenie. Przy czym, mając na względzie różnorodność możliwych do wystąpienia stanów faktycznych, każdy przypadek należy rozstrzygać indywidualnie. Znieważeniem znaku będzie na przykład wytarcie brudnej podłogi koszulką z ZPW. Dobrym pomysłem była propozycja ochrony ZPW w sposób analogiczny do ochrony dziedzictwa Fryderyka Chopina. Ustawa o z.p.w. mogłaby być odpowiednio zmodyfikowaną kopią ustawy o ochronie dziedzictwa Fryderyka Chopina, z ewentualnym dodaniem przepisu przewidującego odpowiedzialność za wykroczenie. ■

actually achieve the results intended by the lawmaker, and therefore, whether protection of the PFS in its current form shall prevent “exploiting” the PFS in a manner inappropriate for its gravity and historical significance. In my opinion it is good that a symbol of such significance has been recognised by the lawmaker, and its importance has been highlighted (and with no less than an Act). However, in the analysis of signs of a misdemeanour included in the PFS Act one should take note that the provision shall not be applicable in cases where the PFS has been placed on a t-shirt, a flag, a scarf, since merely placing the symbol on one of these objects cannot be considered an insult. At the same time, taking into consideration the diversity of possible factual states, each case should be considered individually. For instance, wiping dirty floor with a t-shirt bearing the PFS would constitute an insult. A good idea was to propose protecting the PFS in the same way Frederic Chopin’s heritage has been protected. The PFS Act could be an appropriately modified copy of the Act on protection of Frederic Chopin’s heritage, with possible addition of a provision providing for liability for misdemeanour. ■

Dr Bartłomiej Gadecki ukończył Podyplomowe Studia Prawa Handlowego na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu i Podyplomowe Studia Problematyki Zorganizowanej Przestępczości i Terroryzmu na Uniwersytecie Warszawskim. Obecnie jest prokuratorem rejonowym w Biskupcu.

Dr Bartłomiej Gadecki has graduated from Postgraduate Commercial Law Studies at the Nicolaus Copernicus University in Toruń and Postgraduate Studies on the Issue of Organised Crime and Terrorism at the University of Warsaw. He is currently district attorney in Biskupiec.

Przypisy

- 1 Dz.U. z 2014 r., poz. 1062.
- 2 Dz.U. z 1988 r. nr 2, poz. 2 z późn. zm.
- 3 Zob.: art. 24 Ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz.U. z 2014 r., poz. 121 z późn. zm.
- 4 Projekt ustawy o zmianie ustawy o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/393353FE2DE51613C1257B91003B55E8/%24File/1492.pdf> [data dostępu: 26.01.2015].
- 5 Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/393353FE2DE51613C1257B91003B55E8/%24File/1492.pdf> [data dostępu: 26.01.2015].
- 6 Tamże.
- 7 Opinia prawna w sprawie zgodności z prawem Unii Europejskiej poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/5EF1D05158665BCAC1257B96003F3E44/%24File/1492-002.pdf> [data dostępu: 26.01.2015].

Endnotes

- 1 Journal of Laws of 2014, item 1062.
- 2 Journal of Law of 1988 no. 2, item 2 as amended.
- 3 See: Art. 24 of the Act of 23 April 1964 – Civil Code, Journal of Laws of 2014, item 121, as amended.
- 4 The bill to amend the Act on the Protection of the Memory of Struggle and Martyrdom Council, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/393353FE2DE51613C1257B91003B55E8/%24File/1492.pdf> [access date: 26.01.2015].
- 5 The reasoning for the bill to amend the Act on the Protection of the Memory of Struggle and Martyrdom Council, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/393353FE2DE51613C1257B91003B55E8/%24File/1492.pdf> [access date: 26.01.2015].
- 6 Ibid.
- 7 Legal opinion on the compliance of the bill to amend the Act on the Protection of the Memory of Struggle and Martyrdom Council with the European Union laws, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/5EF1D05158665BCAC1257B96003F3E44/%24File/1492-002.pdf> [access date: 26.01.2015].

- 8 Pismo Związku Powstańców Warszawskich do szefa Kancelarii Sejmu, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/o/D2300D4E64D5171BC1257BA40029EE32/%24File/1492-003.pdf> [data dostępu: 26.01.2015].
- 9 Pismo Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej do szefa Kancelarii Sejmu, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/o/6609D2AA2E9DB538C1257BAC002CE3CC/%24File/1492-004.pdf> [data dostępu: 26.01.2015].
- 10 Pismo pierwszego prezesa Sądu Najwyższego do szefa Kancelarii Sejmu, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/o/D2300D4E64D5171BC1257BA40029EE32/%24File/1492-003.pdf> [data dostępu: 26.01.2015].
- 11 Dz.U. z 2013 r., poz. 499 z późn. zm.
- 12 Pismo prokuratora generalnego do szefa Kancelarii Sejmu, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/o/1F559E5A05A841F9C1257BB10023B7B2/%24File/1492-005.pdf> [data dostępu: 26.01.2015].
- 13 Pismo Muzeum Wojska Polskiego do szefa Kancelarii Sejmu, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/o/D2300D4E64D5171BC1257BA40029EE32/%24File/1492-003.pdf> [data dostępu: 26.01.2015].
- 14 Dz.U. z 2001 r. nr 16, poz. 168. W ustawie tej uznano, że „Utwory Fryderyka Chopina i przedmioty z nim związane stanowią dobro ogólnonarodowe podlegające szczególnej ochronie. Nazwisko Fryderyka Chopina i jego wizerunek są chronione odpowiednio na zasadach dotyczących dóbr osobistych” (art. 1 ust. 1). Z kolei w art. 1 ust. 3 wskazano ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego jako podmiot uprawniony do dochodzenia ochrony dóbr, o których mowa w art. 1 ust. 1, w wypadku korzystania z nich w sposób przynoszący ujmę.
- 15 Opinia Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/o/B92D7E7CDC277DE1C1257BC200355516/%24File/1492-006.pdf> [data dostępu: 26.01.2015].
- 16 Stanowisko Rady Ministrów wobec poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/o/FEE912FB36D72E0BC1257BFA003D968B/%24File/1492-s.pdf> [data dostępu: 26.01.2015].
- 17 Tamże.
- 18 Tamże.
- 19 <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1492> [data dostępu: 26.01.2015].
- 20 K. Zeidler, *Prawo ochrony dziedzictwa kultury*, Kraków 2007, s. 273 i nast.
- 21 Dz.U. z 2005 r. nr 235, poz. 2000 z późn. zm.
- 22 Dz.U. z 2014 r., poz. 1446.
- 23 Dz.U. z 1999 r. nr 98, poz. 1150 z późn. zm.
- 24 Zob.: art. 1 Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z Regulaminem wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisane w Hadze dnia 14 maja 1954 r., Dz.U. z 1957 r. nr 46, poz. 212 – załącznik.
- 25 Zob.: art. 1 Konwencji dotyczącej środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury, sporządzonej w Paryżu dnia 17 listopada 1970 r., Dz.U. z 1974 r. nr 20, poz. 106.
- 26 A. Przyborowska-Klimczak, *Rozwój ochrony dziedzictwa kulturalnego w prawie międzynarodowym na przełomie XX i XXI wieku*, Lublin 2011, s. 40.
- 27 Zob. np.: B.J. Rouba, *Terminologia i pojęcia podstawowe dla procesu ochrony dóbr kultury*, [w:] *Dwór Artusa w Gdańsku. Sztuka*
- 8 Letter from the Warsaw Uprising Participants' Association to the head of Chancellery of the Sejm, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/o/D2300D4E64D5171BC1257BA40029EE32/%24File/1492-003.pdf> [accessed on: 26.01.2015].
- 9 Letter from the World Association of Homeland Army Soldiers to the head of Chancellery of the Sejm, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/o/6609D2AA2E9DB538C1257BAC002CE3CC/%24File/1492-004.pdf> [accessed on: 26.01.2015].
- 10 Letter from the first president of the Supreme Court to the head of Chancellery of the Sejm, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/o/D2300D4E64D5171BC1257BA40029EE32/%24File/1492-003.pdf> [accessed on: 26.01.2015].
- 11 Journal of Laws of 2013, item 499 as amended.
- 12 Letter from the attorney general to the head of Chancellery of the Sejm, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/o/1F559E5A05A841F9C1257BB10023B7B2/%24File/1492-005.pdf> [accessed on: 26.01.2015].
- 13 Letter from the Polish Army Museum to the head of Chancellery of the Sejm, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/o/D2300D4E64D5171BC1257BA40029EE32/%24File/1492-003.pdf> [accessed on: 26.01.2015].
- 14 Journal of Laws of 2001 no. 16, item 168. In this Act, it has been decided that “Frederic Chopin’s works and objects related to him are a national property, subject to special protection. Frederic Chopin’s name and image are appropriately protected on terms relating to personal property” (Art. 1 section 1). Art. 1 section 3 appoints the relevant minister of culture and protection of national heritage as the entity authorised to enforce the protection of property mentioned in Art. 1 section 1 in cases when they are used in a demeaning way.
- 15 The opinion of State Treasury Solicitor’s Office, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/o/B92D7E7CDC277DE1C1257BC200355516/%24File/1492-006.pdf> [accessed on: 26.01.2015].
- 16 The position of the Council of Ministers regarding the representatives’ bill to amend the Act on the Protection of the Memory of Struggle and Martyrdom Council, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/o/FEE912FB36D72E0BC1257BFA003D968B/%24File/1492-s.pdf> [access date: 26.01.2015].
- 17 Ibid.
- 18 Ibid.
- 19 <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1492> [accessed on: 26.01.2015].
- 20 K. Zeidler, *Prawo ochrony dziedzictwa kultury*, Krakow 2007, p. 273 and further.
- 21 Journal of Laws of 2005 no. 235, item 2000 as amended.
- 22 Journal of Laws of 2014, item 1446.
- 23 Journal of Laws of 1999 no. 98, item 1150 as amended.
- 24 See: Art. 1 of the Convention on Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict along with the Rules of Procedure for this Convention and the Protocol on Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, signed in The Hague on 14 May 1954, Journal of Laws of 1957 No. 46, item 212 – attachment.
- 25 See: Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property drafted in Paris on 17 November 1970, Journal of Laws of 1974 no. 20, item 106.
- 26 A. Przyborowska-Klimczak, *Rozwój ochrony dziedzictwa kulturalnego w prawie międzynarodowym na przełomie XX i XXI wieku*, Lublin 2011, p. 40.
- 27 See e.g.: B.J. Rouba, *Terminologia i pojęcia podstawowe dla procesu ochrony dóbr kultury*, [in:] *Dwór Artusa w Gdańsku. Sztuka*

- i sztuka konserwacji. *Materiały z konferencji naukowej, Gdańsk, Dwór Artusa 17-19 X 2002*, Warszawa 2004, s. 207.
- 28 Dz.U. z 2002 r. nr 100, poz. 908.
- 29 W tej kwestii interesujące uwagi W. Radeckiego – tenże, *Dezintegracja polskiego prawa penalnego*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 9, s. 9-13.
- 30 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz.U. z 1997 r. nr 88, poz. 553 z późn. zm.
- 31 Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny, Dz.U. z 1969 r. nr 13, poz. 94 z późn. zm., dalej k.k. z 1969 r.; Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny, Dz.U. z 1932 r. nr 60, poz. 571 z późn. zm.
- 32 I. Andrejew, *Kodeks karny. Krótki komentarz*, Warszawa 1978, s. 146. Zob. także: J. Wojciechowski, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1, *Komentarz do artykułów 117-221*, Warszawa 2006, s. 1185.
- 33 I. Andrejew, jw., s. 146. Zob. także: W. Wolter, [w:] I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973, s. 530. Por.: J. Wojciechowski, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna...*, jw., s. 1185.
- 34 W. Wolter, [w:] I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, jw., s. 530.
- 35 J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów 1935, s. 277. Zob. także: W. Makowski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1932, s. 344.
- 36 Na marginesie należy przytoczyć słuszny pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych, z dnia 2 lipca 2013 r., III SK 42/12, Legalis nr 680297: „Zakres swobody wypowiedzi satyrycznej jest szerszy w porównaniu do wypowiedzi niemających takiego charakteru, co nie wyłącza uznania wypowiedzi satyrycznej za bezprawną w przypadku przekroczenia granic satyry, w szczególności w razie braku związku zastosowanych środków wyrazu z debatą o sprawach publicznych”.
- 37 Zob. np.: E. Kruczoń, *Konferencja naukowa pt. „Sztuka czy bluźnierstwo? Wolność w sztuce a obraza uczuć religijnych”* (Lublin, 12 kwietnia 2013 r.), „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 11, s. 186-198.
- 38 Uchwała Sądu Najwyższego – Sąd Dyscyplinarny, z dnia 5 czerwca 2012 r., SNO 26/12, Legalis nr 558670.
- 39 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie – II Wydział Karny, z dnia 6 czerwca 2011 r., II AKA 91/11, Legalis nr 424324.
- 40 Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29 października 2008 r., II AKz 777/08, Legalis nr 175062.
- 41 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie – II Wydział Karny, z dnia 4 lipca 2013 r., II AKA 114/13, Legalis nr 736381.
- 42 I. Andrejew, [w:] I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, jw., s. 530.
- 43 Tamże.
- 44 Dz.U. z 2013 r., poz. 482 z późn. zm.
- 45 Zob. np.: J. Bafia, [w:] J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1987, s. 167; A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 482.
- 46 M. Bojarski, [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 125.
- 47 H. Szkiłłądź, S. Bik, B. Pakosz, C. Szkiłłądź, *Słownik języka polskiego*, t. 3, Warszawa 1981, s. 1049.
- 48 Zgodnie z par. 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 września 2014 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2015 r. od dnia 1 stycznia 2015 r. ustala się minimalne wynagrodzenie za pracę w wysokości 1750 zł, Dz.U. z 2014 r., poz. 1220.
- i sztuka konserwacji. *Materiały z konferencji naukowej, Gdańsk, Dwór Artusa 17-19 X 2002*, Warsaw 2004, p. 207.
- 28 Journal of Laws of 2002 no. 100, item 908.
- 29 Interesting remarks of W. Radecki on this issue – himself, *Dezintegracja polskiego prawa penalnego*, „Prokuratura i Prawo” 2014, no. 9, p. 9-13.
- 30 Act of 6 June 1997 – Penal Code, Journal of Laws of 1997 no. 88, item 553 as amended.
- 31 Act of 19 April 1969 – Penal Code, Journal of Laws of 1969 no. 13, item 94 as amended, further PC of 1969; Order of President of the Polish Republic of 11 July 1932 – Penal Code, Journal of Laws of 1932 no. 60, item 571 as amended.
- 32 I. Andrejew, *Kodeks karny. Krótki komentarz*, Warsaw 1978, p. 146. See also: J. Wojciechowski, [in:] *Kodeks karny. Część szczególna*, vol. 1, *Komentarz do artykułów 117-221*, Warsaw 2006, p. 1185.
- 33 I. Andrejew, op. cit., p. 146. See also: W. Wolter, [in:] I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny z komentarzem*, Warsaw 1973, p. 530. Ref.: J. Wojciechowski, [in:] *Kodeks karny. Część szczególna...*, op. cit., p. 1185.
- 34 W. Wolter, [in:] I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, op. cit., p. 530.
- 35 J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem*, Lviv 1935, p. 277. See also: W. Makowski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warsaw 1932, p. 344.
- 36 As a side note, a legitimate opinion expressed in the ruling of the Supreme Court should be cited (Chamber of Labour, Social Insurance and Public Affairs; ruling of 2 July 2013, III SK 42/12, Legalis no. 680297): “The scope of freedom of satirical expression is broader than statements devoid of such nature which does not exclude considering a satirical statement unlawful in cases of transgressing the boundaries of satire, especially in cases of lack of connection between the employed means of expression and the debate on public affairs”.
- 37 See e.g.: E. Kruczoń, *Konferencja naukowa pt. „Sztuka czy bluźnierstwo? Wolność w sztuce a obraza uczuć religijnych”* (Lublin, 12 kwietnia 2013 r.), „Prokuratura i Prawo” 2013, no. 11, p. 186-198.
- 38 Ruling of the Supreme Court – Disciplinary Court, of 5 June 2012, SNO 26/12, Legalis no. 558670.
- 39 Ruling of the Court of Appeal in Lublin – 2nd Penal Division, of 6 June 2011, II AKA 91/11, Legalis no. 424324.
- 40 Ruling of the Court of Appeal in Katowice of 29 October 2008, II AKz 777/08, Legalis no. 175062.
- 41 Ruling of the Court of Appeal in Szczecin – 2nd Penal Division, of 4 July 2013, II AKA 114/13, Legalis no. 736381.
- 42 I. Andrejew, [in:] I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, op. cit., p. 530.
- 43 Ibid.
- 44 Journal of Laws of 2013, item 482 as amended.
- 45 See e.g.: J. Bafia, [in:] J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warsaw 1987, p. 167; A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warsaw 2005, p. 482.
- 46 M. Bojarski, [in:] M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warsaw 2011, p. 125.
- 47 H. Szkiłłądź, S. Bik, B. Pakosz, C. Szkiłłądź, *Słownik języka polskiego*, vol. 3, Warsaw 1981, p. 1049.
- 48 According to par. 1 of the Council of Ministers’ Order of 11 September 2014 on the amount of the minimum remuneration for work in 2015, from 1 January 2015 the minimum remuneration for work is set in the amount of 1750 PLN, Journal of Laws of 2014, item 1220.

Bibliografia / Bibliography

- Andrejew I., *Kodeks karny. Krótki komentarz*, Warszawa 1978.
- Andrejew I., Świda W., Wolter W., *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973.
- Bafia J., Mioduski K., Siewierski M., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1987.
- Bojarski M., Radecki W., *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2011.
- Kruczoń E., *Konferencja naukowa pt. „Sztuka czy bluźnierstwo? Wolność w sztuce a obraza uczuć religijnych” (Lublin, 12 kwietnia 2013 r.)*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 11.
- Makarewicz J., *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów 1935.
- Makowski W., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1932.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2005.
- Przyborowska-Klimczak A., *Rozwój ochrony dziedzictwa kulturalnego w prawie międzynarodowym na przełomie XX i XXI wieku*, Lublin 2011.
- Radecki W., *Dezintegracja polskiego prawa penalnego*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 9.
- Rouba B.J., *Terminologia i pojęcia podstawowe dla procesu ochrony dóbr kultury*, [w:] Grzybkowska T., Talbierska J. (red.), *Dwór Artusa w Gdańsku. Sztuka i sztuka konserwacji. Materiały z konferencji naukowej, Gdańsk, Dwór Artusa 17-19 X 2002*, Warszawa 2004.
- Szkiłądź H., Bik S., Pakosz B., Szkiłądź C., *Słownik języka polskiego*, t. 3, Warszawa 1981.
- Wąsek A. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna, t. 1, Komentarz do artykułów 117-221*, Warszawa 2006.
- Zeidler K., *Prawo ochrony dziedzictwa kultury*, Kraków 2007.